

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ИДАКИЕВ срещу БЪЛГАРИЯ
(Жалба № 33681/05)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

21 юни 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

21/09/2011

Решението става окончателно при обстоятелствата по член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Идакиев срещу България“,
Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), на заседание в състав:

Николас Браца, *Председател*,
Свер Ерик Йебенс,
Пайви Хирвела,
Леди Бианку,
Здравка Калайджиева,
Небойша Вучинич,
Винсент А. Де Гаетано, *съдии*,

и Лоурънс Ърли, *Секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 31 май 2011 г.,
постанови следното решение, прието на указаната по-горе дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 33681/05) срещу Република България, подадена в Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския гражданин, г-н Иван Йорданов Идакиев. („жалбоподателят“), на 30 август 2005 г.

2. Жалбоподателят е представляван от г-н А. Кашъмов и г-жа Д. Михайлова, адвокати, практикуващи в София. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от неговите Представители, г-жа М. Димова и г-жа М. Коцева, от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят се оплаква по-специално, че Върховният административен съд не е разгледал решаващи негови аргументи. Освен това той се оплаква, че е бил лишен от свое притежание и че реституционното производство, по което той, а преди него – неговият баща – е бил страна, е било твърде продължително и е било белязано от чести законодателни промени и несигурност.

4. На 15 септември 2009 г. Председателят на Пето отделение решава да уведоми Правителството за жалбата.

5. След реструктурирането на съставите на Съда на 1 февруари 2011 г. жалбата е прехвърлена на Четвърто отделение на Съда.

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

6. Жалбоподателят е роден през 1952 г. и живее в Перник.

7. Земеделски земи, притежавани от бащата и дядото на жалбоподателя, са колективизирани след 1945 г.

8. След влизането в сила на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи (виж параграф 26 по-долу), на 22 февруари 1992 г. бащата на жалбоподателя се опитва да възстанови петнадесет парцела, притежавани преди това от него в района на село Касилаг, с обща площ от 39 650 кв.м. В две решения, приети на 16 май 1996 г., Радомирската поземлена комисия („поземлената комисия“) му възстановява няколко парцела с обща площ 21 755 кв.м, някои в техните стари граници, а останалите чрез план за земеразделяне, който трябва да бъде приет по-късно.

9. На 28 февруари 1992 г., действайки от името на наследниците на дядото на жалбоподателя, бащата на жалбоподателя се опитва да възстанови други тридесет и седем парцела, притежавани преди това от дядото на жалбоподателя, също в района на Касилаг, с обща площ 175 000 кв.м. Бащата на жалбоподателя има право на една седма от имуществото на дядото на жалбоподателя. В две решения също от дата 16 май 1996 г. поземлената комисия възстановява на наследниците редица парцели с обща площ от 107 500 квадратни метра, някои от които са в старите си граници, а останалите – чрез плана за земеразделяне.

10. Планът за земеразделяне за района на Касилаг е публикуван на 18 юни 1996 г. Съгласно този план бащата на жалбоподателя и наследниците на дядото на жалбоподателя получават повечето от парцелите, описани подробно в горепосочените решения от 16 май 1996 г.

11. На 26 ноември 1997 г. бащата на жалбоподателя, действайки от свое име и от името на наследниците на дядото на жалбоподателя, обжалва плана, като твърди, че са могли да им бъдат дадени допълнителни парцели, включително някои от парцелите, за които поземлената комисия е отказала възстановяване, и че земята, определена за тях, не е с добро качество. В две решения от 19 януари 1998 г. поземлената комисия отказва да измени плана. На 29 юли 1998 г. бащата на жалбоподателя подава жалба в съда.

12. Независимо от висящото производство по съдебен контрол, на 27 март 2000 г. поземлената комисия приема две решения, с които решава бащата на жалбоподателя да получи общинска земя или записи като обезщетение, вместо реституция за 11 888 квадратни метра земя.

В допълнение към това, наследниците на дядото на жалбоподателя следва да получат обезщетение за 16 425 квадратни метра земя.

13. На 5 юли 2002 г. Пернишкият окръжен съд се произнася по производството по съдебен контрол. Той счита, че решенията от 19 януари 1998 г. са нищожни, тъй като не са постановени в съответствие с надлежната процедура, и връща преписката на поземлената комисия за преразглеждане.

14. Въз основа на жалба на жалбоподателя на 13 декември 2002 г. Върховният административен съд отхвърля това решение в частта му, в която делото е върнато на поземлената комисия, и дава предписания на Окръжния съд да разгледа по същество възраженията на бащата на жалбоподателя срещу плана за земеразделяне.

15. В ново решение от 5 юли 2004 г. Пернишкият окръжен съд установява, че планът за земеразделяне за Касилаг може да бъде изменен, така че да бъдат уважени възраженията на бащата на жалбоподателя. Съответно съдът изменя плана и разпределя на бащата на жалбоподателя парцел от 14 888 квадратни метра, а на наследниците на дядото на жалбоподателя друг парцел с площ от 37 779 квадратни метра.

16. На 12 юли 2004 г. това решение е връчено на служба „Земеделие и гори“ – Радомир (преди това Поземлена комисия – Радомир) и община Радомир. То е връчено на бащата на жалбоподателя на 21 юли 2004 г. Страните са информирани, че могат да го обжалват в срок от четиринадесет дни от датите на съответните съобщения. Не са подадени жалби в съответните срокове.

17. Тъй като Пернишкият окръжен съд не присъжда разноси, на 29 юли 2004 г. бащата на жалбоподателя подава молба решението от 5 юли 2004 г. да бъде допълнено, така че да вземе предвид и това, както е предвидено в член 192 от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. (виж параграф 34 по-долу).

18. Бащата на жалбоподателя умира на 7 август 2004 г. Неговите наследници – жалбоподателят и майката и сестрата на последния – продължава делото вместо него. По-късно се оказва, че бащата на жалбоподателя е оставил завещание, в което завещава цялото си имущество на жалбоподателя.

19. На 12 август 2004 г. Пернишкият окръжен съд разглежда и уважава молбата на бащата на жалбоподателя относно разноските и присъжда на наследниците му 322 български лева (BGN).

20. На 19 август 2004 г. това решение е връчено на служба „Земеделие и гори“ – Радомир.

21. На 20 август 2004 г. служба „Земеделие и гори“ – Радомир внася във Върховния административен съд жалба, в която обжалва и решението на окръжния съд за разходите, и решението му по същество, постановено на 5 юли 2004 г.

22. Жалбоподателят и неговите майка и сестра също обжалват решението от 12 август 2004 г., претендирайки по-голяма сума за разноси.

23. Върховният административен съд провежда заседание на 14 февруари 2005 г. Според протокола от заседанието, представителят на жалбоподателя казва:

„Не е посочено в жалбата [на служба „Земеделие и гори“] да е оспорено което и да било друго решение на Окръжния съд, освен това за разноските. Решението е станало окончателно. Поддържам жалбата на своя клиент по отношение на присъждането на разноси и затова моля [Върховния административен съд] да я уважи и да ни присъди остатъка.“

24. В решение от 2 март 2005 г. Върховният административен съд уважава жалбата на служба „Земеделие и гори“, без да се произнася по нейната допустимост или по възражението, повдигнато от представителя на жалбоподателя, и отменя решението на Пернишкия окръжен съд от 5 юли 2004 г. Решавайки делото по същество, той установява, че не са били налице основания за изменение на плана за земеразделяне и разпределя нови парцели на бащата на жалбоподателя и на наследниците на дядото на жалбоподателя.

25. Не е ясно как се развива реституционната процедура след горепосоченото решение и по-специално дали жалбоподателят и другите наследници на неговия дядо са получили някакво обезщетение съгласно решението на поземлената комисия от 27 март 2000 г. (виж параграф 12 по-горе) или които и да било последващи решения.

II. РЕЛЕВАНТНО ВЪТРЕШНО ПРАВО

A. Реституция на земеделски земи

26. Законът за собствеността и ползването на земеделските земи, приет през 1991 г., предвижда, наред с другото, че лица или техни наследници, чиято земя е била колективизирана, могат да поискат възстановяване на техните права на собственост при определени условия. Въз основа на определени законови критерии, като например дали могат да бъдат определени старите граници на парцела земя, притежаван някога от ищеца или неговите наследодатели, реституцията може да бъде „в реални граници“ или чрез план за земеразделяне.

27. Административните органи, компетентни да вземат решение по реституцията на земеделска земя, в началото са съответните поземлени комисии, които през 2002 г. са заменени от служби „Земеделие и гори“, преименувани след 2008 г. на служби „Земеделие“. Членовете им се назначават от министъра на земеделието.

28. Когато не е възможна реституция, предишните собственици на земеделска земя трябва да бъдат обезщетени с общинска земя или с компенсаторни записи, които могат да бъдат използвани в приватизационни търгове или за закупуването на държавна земя.

29. След приемането му през 1991 г. Законът за собствеността и ползването на земеделските земи претърпява многобройни изменения, предимно от техническо естество, което не изменя съществено материалните права, предоставени на предишните собственици на земеделски земи.

30. Останалите разпоредби на този Закон по отношение на реституцията на земеделска земя са обобщени в решенията на Съда по *Любомир Попов срещу България* (№ 69855/01, §§ 83-87 и 92, 7 януари 2010 г.) и *Мутишев и други срещу България* (№ 18967/03, §§ 61, 68-74, 82 и 89-90, 3 декември 2009 г.).

Б. Релевантни процесуални разпоредби

31. В съответния период повечето процесуални правила, приложими спрямо производството по съдебен контрол, се съдържат в Закона за административното производство от 1979 г. и Закона за Върховния административен съд от 1997 г. Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. също намира субсидиарно приложение.

32. Член 33 от Закона за Върховния административен съд предвижда, че жалба срещу решението на съд от по-долна инстанция се подава в срок от четиринадесет дни от съобщението за това решение. С член 37 от Закона, Върховният административен съд е длъжен да прекрати производството, когато не е спазен срокът. В допълнение към това, член 40 от Гражданския процесуален кодекс предвижда, че съдилищата трябва да пренебрегват всякакви процесуални действия, предприемани от страните след изтичането на приложимите срокове.

33. Член 219 от Кодекса предвижда, че решения, които не са обжалвани в съответните срокове, стават окончателни. Съгласно член 220 всяко окончателно решение е обвързващо за страните, съда, който го е постановил и всички други съдилища и публични органи.

34. Член 192 от Кодекса предвижда, че след като бъде произнесено, решението не може да бъде отменено или изменено от съда, който го е постановил, освен когато съдържа очевидна грешка или съдът не се произнесъл по разноските. В последния случай новото решение за разноските е предмет на независимо обжалване пред съд от по-горна инстанция.

35. Член 189, § 2 от Гражданския процесуален кодекс задължава съдилищата да постановяват мотивирани решения.

36. По отношение на основанията, които обосновават повторно разглеждане на едно съдебно производство, член 41 от Закона за Върховния административен съд препраща към член 231, § 1 от Гражданския процесуален кодекс, който, в буква г), посочва, че повторно разглеждане е допустимо, когато

„между същите страни, за същото искане и на същото основание е постановено преди него друго влязло в сила решение, което му противоречи“.

Върховният касационен съд е приел, че тази разпоредба не засяга противоречащи си констатации, достигнати – след жалба – от повисшестоящ съд в рамките на същото производство и касаещи същия спор (виж, например, Решение на Върховния касационен съд № 428 от 4 ноември 1998 г., дело № 29/1998).

37. След 12 юли 2006 г. основанията за отмяна на влезли в сила съдебни решения са предвидени в новия Административнопроцесуален кодекс, който в член 239, § 6 предвижда, че заинтересувано лице може да поиска отмяната на влезли в сила съдебни актове, в случай че

„с решение на Европейския съд за защита на правата на човека е установено нарушение на [Конвенцията]“.

ПРАВНИ ИЗВОДИ

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6, § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

38. Като се позовава на член 6, § 1 и член 13 от Конвенцията, жалбоподателят се оплаква, че Върховният административен съд е отменил решението на Пернишкия окръжен съд от 5 юли 2004 г. след жалба на службата „Земеделие и гори“ – Радомир, която е била с изтекла давност; той не е отговорил на аргумента на жалбоподателя, че жалбата е преклудирана и въпросното решение вече е станало окончателно.

39. Съдът счита, че оплакването следва да бъде разгледано по член 6, § 1 от Конвенцията. Страните не поставят под въпрос неговата приложимост спрямо разглеждания спор, който очевидно се отнася до „гражданските права“ на жалбоподателя. Член 6, § 1, в относимата си част, гласи:

„Всяко лице, при решаването на ... неговите граждански права и задължения ... има право на справедливо ... гледане ... от ... съд ...“

А. Доводи на страните

40. Правителството твърди, че оплакването е недопустимо поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателят не е поискал отмяна на влязлото в сила съдебно решение, съгласно предвиденото по член 231, § 1, буква г) от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. (виж параграф 36 по-горе).

41. В допълнение към това Правителството счита, че твърденията на жалбоподателя за нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията са „абсолютно необосновани и неоснователни“, тъй като служба „Земеделие и гори“ – Радомир е обжалвала в срок решението на Пернишки окръжен съд от 5 юли 2004 г., „изменено с допълнителното решение от 12 август 2004 г.“. Освен това Правителството счита, че представителят на жалбоподателя не е повдигнал пред Върховния административен съд, по един достатъчно ясен и изричен начин, възражение срещу момента на подаване на тази жалба и че Върховният административен съд не е задължен да проверява допустимостта на жалбата по своя инициатива.

42. Жалбоподателят оспорва тези аргументи. Що се отнася до възражението на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, той посочва, че процедурата за отмяна на влезли в сила съдебни решения е извънредно правно средство за защита, а не част от редовната съдебна процедура. Освен това разпоредбата на член 231, § 1, буква г) от Гражданския процесуален кодекс от 1952 г. не е приложима към делото му, тъй като тя не засяга дела, при които „противоречащите решения“ са тези на първо- и второинстанционните съдилища.

43. По същество, жалбоподателят оспорва твърдението на Правителството, че служба „Земеделие и гори“ – Радомир е обжалвала решението от 5 юли 2004 г. „в срок“. Освен това той оспорва тълкуването на Правителството на изявлението на неговия представител в съдебното заседание, проведено на 14 февруари 2005 г. Той счита, че неговият представител недвусмислено е повдигнал възражение за недопустимост на жалбата на другата страна. Във всеки случай, като се позовава на член 40 от Гражданския процесуален кодекс (виж параграф 32 по-горе), жалбоподателят счита, че, дори в отсъствието на каквото и да било възражение от негова страна, Върховният административен съд е задължен да се увери, че е спазен законово установения срок.

44. В заключение, жалбоподателят счита, че е установено, че Върховният административен съд е бил задължен да отговори на неговия аргумент, който е решаващ за изхода от делото. Той не прави това.

Б. Оценката на Съда

1. Допустимост

45. Съдът отбелязва възражението на Правителството относно неизчерпването на вътрешноправните средства за защита, основано на факта, че жалбоподателят не е използвал възможността да поиска отмяна на влязлото в сила решение по член 231, § 1, буква г) от Гражданския процесуален кодекс, който е в сила към съответния момент (виж параграф 40 по-горе). Съдът не счита, че е необходимо да решава дали такава отмяна на влязлото в сила решение би могла принципно да се счита за ефективно правно средство за защита, тъй като той се съгласява с жалбоподателя, че това средство за правна защита не е било приложимо в случая. Той отбелязва, че съгласно българския Върховен касационен съд, решение на по-висшестоящ съд да отмени решението на съд от по-долна инстанция, по жалба на една от страните и в рамките на едно и също производство, не може да бъде разглеждано като основание за отмяна (виж параграф 36 по-горе). Съответно Съдът отхвърля възражението на Правителството.

46. Освен това Съдът отбелязва, че второто възражение на Правителството – че оплакването е „необосновано и неоснователно“ – е въпрос, който се отнася до съществото на делото и ще бъде разгледан като въпрос по същество.

47. Съдът счита, че оплакването не е явно необосновано по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията или недопустимо на каквото и да било друго основание. Поради това то трябва да бъде обявено за допустимо.

2. По съществото

48. Съдът повтаря, че член 6, § 1 от Конвенцията задължава националните съдилища да предоставят мотиви за своите решения (виж, наред с многото други източници, *Ruiz Torija v. Spain*, 9 декември 1994 г., § 29, Series A no. 303-A, и *Янакиев срещу България*, № 40476/ 98, §§ 71-72, 10 август 2006 г.). Степента, в която се прилага това задължение, варира според естеството на решението. Освен това е необходимо да се вземе предвид, наред с другото, разнообразието от доводи, които ищецът може да представи пред съдилищата, и разликите, които съществуват във Високодоговарящите страни по отношение на законови разпоредби, обичайни правила, правно становище и представянето и изготвянето на решения. Именно поради това въпросът дали един съд не е изпълнил задължението да посочи причини, произтичащо от член 6, § 1, може да бъде решен само в светлината на обстоятелствата по делото (виж *Gorou v. Greece (no. 2)* [GC], no. 12686/03, § 37, ECHR 2009-...).

49. В настоящия случай жалбоподателят твърди пред Върховния административен съд, че жалбата на служба „Земеделие и гори“ – Радомир срещу решението на Пернишкия окръжен съд от 5 юли 2004 г., което уважава исквете на баща му за изменение на плана за земеразделяне за Касилаг, е преклудирана. Съдът се съгласява с жалбоподателя, че този аргумент очевидно е бил представен от неговия представител, който е отбелязал в заседанието пред Върховния административен съд, че решението на Окръжния съд е станало окончателно; изявлението му в този смисъл е отбелязано и в протокола от заседанието (виж параграф 23 по-горе).

50. Не е задача на Съда да решава дали възражението на жалбоподателя е било обосновано, тъй като националните съдилища решават въпроси от такова естество (виж *Ruiz Torija*, § 30, и *Янакиев*, § 72, и двете цитирани по-горе). Въпреки това Съдът отбелязва, че възражението изглежда най-малкото приемливо, тъй като основното решение от 5 юли 2004 г. е връчено на служба „Земеделие и гори“ – Радомир на 12 юли 2004 г. (виж параграф 16 по-горе); поради това, четиринадесетдневният срок за обжалването му (виж параграф 32 по-горе) е изтекъл на 26 юли 2004 г. Жалбата ѝ обаче е подадена на 20 август 2004 г., което е след изтичането на срока, предвиден за обжалване на основното решение, но в срока за обжалване на допълнителното решение от 12 август 2004 г. за разносните (виж параграф 21 по-горе).

51. Освен това Съдът счита, че възражението на жалбоподателя е очевидно относимо, тъй като ако Върховният административен съд го беше счел за обосновано, той би отхвърлил като недопустима жалбата на служба „Земеделие и гори“ в частта ѝ за основното решение.

52. Поради това Съдът счита, че Върховният административен съд е бил задължен да даде мотивиран отговор на въпросното възражение. Това задължение, което се съдържа имплицитно в член 6, § 1 от Конвенцията (виж параграф 48 по-горе), е предвидено и в член 189, § 2 от Гражданския процесуален кодекс, който е в сила към съответния момент (виж параграф 35 по-горе). Освен това разпоредбите на вътрешното право, а именно член 33 от Закона за Върховния административен съд и член 40 от Гражданския процесуален кодекс, задължават Върховния административен съд да се увери по своя инициатива, че жалбата на служба „Земеделие и гори“ е внесена в срок, тъй като те изискват производството по жалбата да бъде прекратено в случай на неспазване на сроковете (виж параграф 32 по-горе).

53. Независимо от това, въпреки че е задължен да разгледа възражението на жалбоподателя, Върховният административен съд не прави това и не го споменава в своето решение от 2 март 2005 г. (виж параграф 24 по-горе).

54. Съответно е налице нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

55. Жалбоподателят се оплаква съгласно член 1 от Протокол № 1, че е бил лишен от земята, разпределена на баща му и наследниците на дядо му, по силата на решението от 5 юли 2004 г. В допълнение към това, той се оплаква, че реституцията на имуществото на неговите наследодатели е било забавено много години и накрая отказано, основно в резултат от несигурността, породена от честите законодателни изменения.

56. Член 1 от Протокол № 1 предвижда:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползува от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползуването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

А. Допустимост

57. Съдът счита, че тези оплаквания не са явно необосновани по смисъла на член 35, § 3, буква а) от Конвенцията или недопустими на каквито и да било други основания. Поради това те трябва да бъдат обявени за допустими.

Б. По съществото

58. Правителството твърди, че Върховният административен съд правилно е счел, че няма основания за изменение на плана за земеразделяне за Касилаг, както иска бащата на жалбоподателя. Поради това, решението на Пернишкия окръжен съд от 5 юли 2004 г. не поражда никакви имуществени права за жалбоподателя.

59. Освен това Правителството защитава усилията на българската държава да постигне справедлив баланс между интересите на различни групи от граждани в процеса на преход към демократично общество, което води до редица изменения в реституционното законодателство и усложнява реституционния процес. Освен това то отбелязва, че жалбоподателят твърди, че неговите интереси са били засегнати, тъй като Върховният административен съд се е произнесъл по един

произволен начин в неговия случай, а не с оглед на измененията в реституционното законодателство.

60. Жалбоподателят твърди, че решението от 5 юли 2004 г. е породило имуществени права за баща му и наследниците на неговия дядо и по този начин за него и че това представлява „притежание“ по смисъла на член 1 от Протокол № 1. Той е бил лишен от своето притежание по силата на окончателното решение на Върховния административен съд, което е грешно и постановено в нарушение на закона.

61. Във връзка с втория аспект на оплакването си, жалбоподателят се позовава на решението на Съда по делото *Viaşu v. Romania* (по. 75951/01, 9 декември 2008 г.). Той счита, че, както в този случай, честите и неоснователни изменения в реституционното законодателство са породили несигурност, водят до протакане на реституционното производство, водят до противоречиви решения в неговия случай и по този начин в крайна сметка той се е оказал лишен от своята собственост.

62. Съдът отбелязва, че вече е установил, че жалбоподателят не е получил справедлив процес и че поради това е налице нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията (виж параграфи 48-54 по-горе). Съдът не може да прави предположения какъв би бил изходът от производството при други обстоятелства, а именно ако Върховният административен съд беше разгледал възражението на жалбоподателя, че жалбата на служба „Земеделие и гори“ – Радомир срещу решението от 5 юли 2004 г. е преклудирана. Съдът препраща в тази връзка към параграф 70 по-долу. Следователно Съдът не счита за необходимо да се произнесе дали решението от 5 юли 2004 г. поражда „притежание“ за жалбоподателя по смисъла на член 1 от Протокол № 1 и дали жалбоподателят е противозаконно лишен от това „притежание“ (виж, *mutatis mutandis*, *Янакиев*, цитирано по-горе, § 82, с последващи препратки).

63. Съдът също така не счита, че, при обстоятелствата по настоящото дело, той трябва да разглежда въпроса за несигурността в реституционния процес в резултат от честите законодателни изменения. Основният въпрос в случая, който оказва влияние върху перспективите на жалбоподателя да получи реституцията на въпросния имот, е, както вече беше отбелязано, това, че Върховният административен съд не разглежда аргумента за навременността на жалбата, подадена от служба „Земеделие и гори“ – Радомир, което Съдът счита, че е в нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията (виж параграфи 48-54 по-горе). При тези обстоятелства не изглежда необходимо да се разсъждава върху твърдените недостатъци на реституционния процес като цяло.

64. При тези обстоятелства Съдът не счита, че оплакванията по член 1 от Протокол № 1 изискват отделно разглеждане.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

65. Член 41 от Конвенцията предвижда следното:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.“

A. Материални вреди

66. За материални вреди жалбоподателят претендира 62 621,06 български лева (BGN), равностойността на 31 980 евро (EUR), които включват обезщетение за пазарната стойност на двата парцела с размери съответно 14 888 и 37 779 квадратни метра, описани в решението на Пернишкия окръжен съд от 5 юли 2004 г. (виж параграф 15 по-горе), както заради факта, че е било невъзможно да използва земята през периода след 1992 г.

67. Правителството оспорва съществуването на каквато и да било причинно-следствена връзка между претендираните вреди и твърдените нарушения на Конвенцията.

68. Съдът отбелязва, че в настоящия случай присъждане на материални вреди може да бъде основано единствено на факта, че жалбоподателят не е могъл да се възползва от гаранциите на член 6, § 1 от Конвенцията. Въпреки че Съдът не може да спекулира относно изхода от производството, ако положението би било друго (виж параграф 62 по-горе), той счита, че жалбоподателят е претърпял загуба на реални възможности (виж *Янакиев*, цитирано по-горе, § 88). Съответно той му присъжда 2 000 евро по това перо.

69. Съдът счита за необходимо да отбележи също така, че решение, в което той намира нарушение на Конвенцията, налага на държавата-ответник правно задължение не просто да плати на засегнатите лица сумите, присъдени като справедливо обезщетение, но и да избере, под надзора на Комитета на министрите, общите и/или, ако е подходящо, индивидуални мерки, които да бъдат приети в неговия вътрешен правен ред, за да сложи край на нарушението, установено от Съда, и да поправи в максималната възможна степен последиците от него по такъв начин, че да възстанови, доколкото е възможно, положението, съществувало преди нарушението (виж, наред с много други източници, *Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia* [GC], no. 48787/99, § 487, ECHR 2004-VII). В случая на нарушение на член 6 от

Конвенцията, жалбоподателят следва, доколкото е възможно, да бъде поставен в положението, в което би бил, ако изискванията на тази разпоредба не са били пренебрегнати (виж, наред с много други източници, *Lungoci v. Romania*, по. 62710/00, § 55, 26 януари 2006).

70. Съдът отбелязва, в тази връзка, че член 239, § 6 от Административнопроцесуалния кодекс позволява отмяната на влязло в сила съдебно решение, ако Съдът е установил нарушение на Конвенцията или Протоколите към нея (виж параграф 37 по-горе). Следователно Съдът счита, че най-подходящата форма на обезщетение в случая би била отмяна на влязлото в сила съдебно решение по надлежния ред и преразглеждане на делото в съответствие с всички изисквания за справедлив процес (виж *Янакиев*, цитирано по-горе, § 90).

Б. Нематериални вреди

71. Жалбоподателят претендира 5 000 евро за неимуществени вреди, като твърди, че е изпитвал несигурност и неудовлетвореност в продължение на много години.

72. Правителството счита иска за прекомерен.

73. Съдът счита, че жалбоподателят трябва да е претърпял страдание и неудовлетвореност в резултат от нарушението на своето право на справедлив процес, констатирано по това дело. Преценявайки по справедливост, той му присъжда 2 000 евро по тази точка.

В. Разходи и разноски

74. На последно място, жалбоподателят претендира 2 940 евро за четиридесет и два часа работа, извършена от неговите адвокати, г-н Кашъмов и г-жа Михайлова, във връзка с представителството му пред Съда, при ставка от 70 евро на час. В подкрепа на тази претенция той представя договор за правно представителство и график. Освен това той претендира 322 български лева, равностойността на 164 евро, за разходите, извършени пред националните съдилища, както е посочено в решението на Пернишкия окръжен съд от 12 август 2004 г. (виж параграф 19 по-горе). Той иска всяка сума, присъдена за разноски, да бъде прехвърлена директно по банковата сметка на адвокатите му.

75. Правителството оспорва тези претенции, като твърди, че те са прекомерни и не са подкрепени с достатъчно документи. Освен това то счита, че няма правно основание за присъждане на каквито и да било разноски на жалбоподателя за националните производства.

76. Съгласно практиката на Съда, жалбоподателят има право на възстановяване на разноските само доколкото е било доказано, че те са действително и по необходимост направени и са разумни като размер.

77. Съдът счита, че сумата, претендирана за работа, извършена от адвокатите на жалбоподателя, е прекомерна. Освен това, той отбелязва, че е установил нарушение единствено на член 6, § 1 от Конвенцията. Поради това, Съдът присъжда на жалбоподателя 2 000 евро по това перо, които следва да бъдат преведени директно по банковата сметка на неговите представители, г-н Кашъмов и г-жа Михайлова.

78. Що се отнася до разноските за националните производства пред Пернишкия окръжен съд, не е установено дали те са действително извършени и, още повече жалбоподателят не е доказал, че те са били необходими, а именно, че са свързани с опит от негова страна да поправи нарушенията на Конвенцията. Поради това, този иск трябва да бъде отхвърлен.

Г. Лихва за забава

79. Съдът намира за уместно лихвата за просрочване да бъде базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към която следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 6, § 1 от Конвенцията;
3. *Приема*, че оплакванията по член 1 от Протокол № 1 не изискват отделно разглеждане;
4. *Приема*,
 - а) че държавата-ответник следва да плати на жалбоподателя, в срок от три месеца, считано от датата, на която решението стане окончателно, по смисъла на член 44, § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, който е в сила към датата на плащане:
 - (i) EUR 2 000 (две хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума, за имуществени вреди;
 - (ii) EUR 2 000 (две хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума, за неимуществени вреди;

(iii) EUR 2 000 (две хиляди евро), плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени върху тази сума на жалбоподателя, за разходи и разноси, които следва да бъдат преведени директно по банковата сметка на законните представители на жалбоподателя;

(б) че от изтичането на гореспоменатите три месеца до плащането се дължи обикновена лихва върху горните суми в размер, равен на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка за периода на просрочие плюс три процентни пункта;

5. *Отхвърля* останалата част от претенциите на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 21 юни 2011 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лоурънс Ърли
Секретар

Николас Браца
Председател